

IVAN VYSKOČIL

ROZPRAVA O DIALOGICKÉM JEDNÁNÍ

Text je upraveným přepisem besedy, kterou vedl profesor Vyskočil se studenty JAMU na úvod cyklu. Besedu přepsala Ivana Pernicová, pro další pojednání autorovo jej redakčně připravil Jan N. Piskač. Součást skriptu Ivan Vyskočil&kol: Dialogické jednání s vnitřním partnerem (JAMU, 2005).

Ivan Vyskočil

Dialogické jednání není nic hotového. Není to metoda, a už vůbec ne technika. Jestli, tak to je jistá inspirace, otevřená otázka, jak je nazván sborník z naší první konference (1997), případ zkoumání a studia nepředmětného herectví, tedy to, co je hlavním důvodem našeho studijního zájmu na Katedře autorské tvorby a pedagogiky DAMU (dále jen KATaP) a Ústavu pro výzkum a studium autorského herectví při této katedře. Pro mne, původce téhož, je to určitý rest a odkaz šedesátých let nejen u nás.

Na dialogické jednání jsem přišel díky své invenci a erudici divadelníka, psychologa i pedagoga, díky rozpravám a spolupráci se svými učiteli i přáteli, z těch, kdo bohužel odešli, jmenuji alespoň pány profesory Josefa Stavěla a Jana Patočku, přátele Emanuela Fryntu, Huga Širokého a Otakara Roubínka, především jsem na ně přicházel díky své praxi a zkušenosti s text-appealy v Redutě, s pokusy o divadlo a s divadlem v Divadle Na zábradlí a hlavně o nevidadlo a otevřenou dramatickou hru na různých místech. Nemálo k prohloubení přispívala zkušenost s psychoterapií a delikventními mladistvými. Skoro padesát let se to prolíná a tříbí. Nemalý zájem začínal před takovými čtyřiceti roky. Nejen u nás. A narostl v době tzv. obrodného procesu. Normalizace a konsolidace to zcela logicky a nutně převálcovala. Regulérně to existovat a pokračovat nesmělo. Proto mluvím o restu a celkem neznámém odkazu šedesátých let. Poznal jsem, že dobré divadlo i dobrá slovesnost se dá dělat s minimem, skoro beze všeho, když na to přijde. Ale dobrý základní výzkum, o který jde, ten ne. Ten vyžaduje regulérní, profesionální pracovní podmínky. A ty potřebujeme.

Ale teď už k našemu dialogickému jednání. O tom v podstatě ví anebo to z vlastní zkušenosti zná snad každý. Kdyby tomu tak nebylo nebo kde tomu tak není, byla by nebo je naše snaha planá. Mluvíte a jednáte sami se sebou? Zpravidla o samotě? Když jste sami? A leckdy hlavně proto, abyste nebyli tak docela sami? Protože potřebujete někoho, partnera v té situaci. Jelikož žádný reálný, viditelný, vnější partner k mání není, v určité situaci vyvstane, projeví se, objeví se partner vnitřní. Někdy se tomu říká vnitřní hlas, což obvykle není jenom hlas, ale je to i určité gesto, tělové napětí, jindy se tomu říká alter ego, druhé já i lepší já, i když to může být to našeptávající, zrazující.

Takže si vyvolejme, připomeňme, kdy k takovým událostem – a dopřejme si termínu fenoménům – obvykle dochází. A jaksi spontánně. Udělá se nám to. A více méně dělá. Leckdy nahlas, v gestu a gestech, hlasech. Někdy nás to zaujme, vezme tak, že nejen o samotě, že se zapomeneme a nevšimneme si, že jsou kolem lidí a snad i slyší a poslouchají a divně se na nás dívají. A jsme v trapasu a jak z toho? Tak to bylo před invazí mobilních telefonů. Jsou situace, kterým se může říct „typické“?

(Následuje rozvzpomínání a domlouvání. Vystavávají situace přípravy na nějaké důležité setkání, jednání. Situace rekapitulace nebo rekonstrukce, hodnocení nějakého důležitého setkání, jednání. Jeho zdaru. Častěji nezdaru. „Koupelnové situace“, kdy se určité scény, fragmenty scén z filmů, divadel, románů i života vynořují a odehrávají pro požitek. Nejednou opakovaně. Situace záchvatu hravosti, šaškování, klaunerií. Často jako reakce na trapas, uvolnění z trapasu, úzkosti, napětí, stresu. I nudy a samoty. Tam se nejzřetelněji prosazují principy hry.

Taky je řeč o literatuře a autorech. Aspoň některé a některých. Eugen Fink: Oasa štěstí, Eric Berne: Jak si lidé hrají, Roger Caillou: Hry a lidé, Johan Huizinga: Homo ludens, Jiří Černý: Fotbal je hra, Karel Vrána: Dialogický personalismus, Martin Buber: Já a ty. A další sborníky z konferencí KATaP: Psychosomatický základ veřejného vystupování, jeho studium a výzkum, 2000, Hic sunt leones (o autorském herectví), 2003.)

Ano, jsou situace, kdy se nám spontánně dělá dialogické jednání. Krásně polarizované, kontrastní. Hra protikladů. Je jich víc, ale tyhle jsou asi ty hlavní. Zpravidla se nám udělají v ústraní, o samotě. Ale někdy i na veřejnosti. Ne že bychom to veřejně, před druhými chtěli. Ale zapomeneme se. Nevšimneme si. A je to trapas. Abychom to zachraňovali! Raději zmizeli. Anebo jakoby nic to ještě přehnali, vystupňovali do jakési klaunerie. Záleží na povaze.

Ústřední a rozhodující moment dialogického jednání, celého toho zkoušení, učení a studia, je naučit se a umět to, co se nám tak krásně dělá o samotě, podobně také před druhými. Druzí při tom a v tom jsou nesmírně důležití. Jejich pozornost, jejich vnímání, vidění, slyšení, zakoušení společně s naším to, co děláme, co se děje na place i v nás, **objektivizuje**. Je to společný prožitek, společná zkušenost.

Co k tomu učení potřebujeme? Jaké pracovní podmínky?

Především **prostor**. A čas. Prostor, který vybízí k tomu vstoupit do něj, být v něm i vyjít ze sebe, přesáhnout. Prostor, který inspiruje, který neomezuje, nesráží, netísní. Takový u nás nemáme. Tady máme. A zaujali jsme v něm postavení. Jestli nejlepší postavení, to se ještě uvidí. To si vyzkoušíme. Ale dneska asi sotva. Je nás příliš mnoho. Až nás bude méně. A bude nás méně. Možná dost málo. To se obvykle stává. Optimální pracovní skupina je takových sedm deset. K tomu jeden nebo dva vedoucí. Jeden vedoucí s asistentem. Ti obvykle zaujímají pozici na levém křídle řady. Všichni sedí v řadě vedle sebe čelem do prostoru. Frontálně. Jako diváci. Tedy ne v kruhu nebo polokruhu, jak jste k tomu někteří směřovali. To by bylo o jiném a pro jiné.

Jeden je vždycky v prostoru před ostatními, „na place“, na scéně, na jevišti, v centru pozornosti. Přející pozornosti, jak říkáme a zdůrazňujeme. A ten zkouší, pokouší se. A tady dobrý pozor! Pokouší se, zkouší v situaci **veřejné samoty**. Víme, co to je, že? Aspoň trochu. Je to termín a vynález Stanislavského. A znamená to v podstatě tolik, že ten, kdo je na place, v centru pozornosti těch druhých, se pokouší, se učí chovat, jednat i prožívat tak, jako že tam ti druzí nejsou a nesledují ho, jako kdyby tam nebyli, jako že je o samotě. Tedy sám se sebou. Nejprve je tedy třeba si veřejnou samotu zprostředkovat, vytvořit a také, postupně, zabydlet. To je, jak snad patrně, ta nejelementárnější a pro další nezbytná imaginace, herní situace a posléze kondice.

Další podmínkou je **čas**. Takové jedno setkání potřebuje alespoň hodinu a půl, dvě hodiny, v určitých případech dvakrát hodinu a půl s náležitou přestávkou. Déle by se na place pracovat nemělo, má-li to být plodné, k užitku. Ta přející pozornost představuje nemalý výdej energie.

Aby učení působilo přece jen co kompaktní a produktivní proces, mělo by ke společnému učení docházet aspoň dvakrát týdně. Pochopitelně s pravidelnou účastí. Jenže kdepak a kdypak tohle! Jenže ten čas a tu návaznost to potřebuje. Jako každé náročnější učení. Zvláště jde-li o probouzení a aktivaci tělovosti, tělového cítění, emocionální inteligence, reflexe zakoušení, jednání a chování. Tím spíše je třeba, aby si s tím jeden každý vědomě experimentoval sám a aby si své zakoušení, zkušenosti reflektoval, verbalizoval a psal. Psal pro sebe jako svůj pracovní deník a psal také jako své příspěvky, vklady do společného studia. Bez toho sotva dojde k společnému studiu a tématu, k vzájemnosti, k reciprocitě. K vytvoření jisté psychosomatické kondice. K tomu patrnému zisku, o který jde. A jeho vědomí.

A my se máme vídat s tak velkými a nepravidelnými časovými mezerami. Má to vůbec smysl? A jako už po tolikáté se utěšujeme nadějí, že pro dva tři možná ano. Snad dva tři mimo nás.

Je dobré, když na každého během té hodiny a půl, dvou hodin dojde tak třikrát.

K rozvaze časových pracovních podmínek patří také otázka, jak asi dlouho trvá to základní učení při frekvenci jedno setkání a v něm tři pokusy jednou týdně během normálního školního roku za nepříliš pravidelné a časté samostatné práce a nemnohých písemných příspěvků, prostě „normálka“, „píjánko“. Asi tak tři čtyři roky. U těch disponovanějších. A ti zpravidla chtějí pokračovat a pokračují. Kondici je třeba udržovat i zdokonalovat.

Když si tak někdy představuji, fantazíruiji stran pracovních podmínek, bývají to vidiny aspoň dvou světlých místností s vysokými stropy, tak sedmkrát čtyři krát čtyři, kromě sedátek a závěsů a možná pianina prázdné prostory, a k tomu jedna dvě menší pracovny, laboratoře, vybavené elektronikou, pro zpracovávání a dokumentování a archivování. A moci to dávat dohromady, vyvíjet co výzkum a vývoj a společné studium alespoň se šesti spolupracovníky a alespoň se šesti pracovními skupinami. A z těch šesti aby aspoň dvě mohly aspoň dvakrát týdně pracovat aspoň tři roky. Jenže v těchhle vidinách tam už stále méně vidím sebe. Jaksi si mizím.

Vraťme se však k našemu začátku zkoušení a zkoumání. Máme na paměti, že to se odehrává v situaci veřejné samoty. A zadání pro toho, kdo jde a půjde na plac, je docela jednoduché a stále totéž: **Pokuste se o dialogické jednání sám/sama se sebou. Se sebou jakožto s partnerem/partnerkou/partnery.**

Když je nás méně, tak akorát, že na to hned můžeme jít a máme před sebou víc času, tak na to jdeme. Jak jsme si řekli, určitý zážitek toho a tušení, co a jak by to asi mohlo být, máme všichni. Jde tudíž o evokaci, vyvolávání, připomínání.

Jelikož je nás dneska na to tolik a toho času je málo, řeknu k tomu ještě o trochu víc, což zpravidla nedělám, neboť nechci mást a mýlit, ale předeslal jsem, proč to risknu. Říci pár jistých návodů, nápověd, nápomocí. Ovšem i když to nakrásně řeknu, budete tomu teď sotva rozumět a sotva si s tím co kloudně počnete. Teď. Je to totiž předčasné. Takže:

- 1) Nesnažte se cokoli si předem vymyslet, připravit, co byste tam potom předvedl/a. Všechno nechte na tom a dejte na to, co vás tam – rozumí se v situaci „teď a tady“ – **první** napadne. Čeho si tam všimnete. To ale udělejte a řekněte tak zřetelně, abyste si toho všimli, abyste to (se) slyšeli a pochopili a aspoň chvíli si to pamatovali. Abyste na to mohli odpovědět (reagovat) buď hned, nebo po chvíli si to připomenout, vrátit se k tomu.
- 2) Nesnažte se v duchu, „nanečisto“ vymyslet, připravit co říct, co udělat, ale všimněte si toho, co děláte, co se děje. A jednejte, mluvte podle toho a k tomu.
- 3) Co nejdřív, při prvním impulsu, který pocítíte, **vyjděte ze sebe**. Projevte se. Hlasem. I když nevíte, co říct. **U hlasu** (pískání, skřek, smích, scátování, tónu, mumlání) to vědět nemusíte. Ale budete-li ho (to) pozorně vnímat, poslouchat, sledovat, nejspíš na to anebo z toho odpovíte, řeknete, uděláte. A z toho se teprve dovíte.
- 4) Jste-li přesto neodbytně nutkáni myslet a vymýšlet, nedělejte to v duchu, kradí, bez hlasu, ale přemýšlejte a vymýšlejte **nahlas**, pokuste se to zveřejňovat a poslouchat, vnímat se a rozumět si. Nechtějte a nesnažte se to, co říct, napřed vědět a „schválit“. Nechte se mluvit, necenzurujte se a vnímejte, poslouvejte, co se říká. S pochopením, porozuměním i s projevením výhrad anebo nesouhlasu. **Mějte a dejte čas i hlas** na odpověď. Čas i hlas tomu „druhému“, dvojníkoví, partnerovi nebo oponentovi, aby se tak mohl projevit a projevil, aby mohl vzniknout dialog, dialogické jednání, polemika, diskuse.

- 5) **Nespěchejte** - což neznamená „budte pomalí“, i když to nebývá k zahození, abyste mohli vnímat a uvědomovat si, co říkáte, co děláte, co se děje, jestli a jak ten „druhý“ (partner, oponent, kdosi) už nemluví anebo nejedná a jestli by nebylo namísto zkusit větší, výraznější rozlišení (v tělovém napětí, „držení“, v hlasu, gestu, řeči), přesnější určení mezi těmi dvěma póly, dvěma pravými protiklady. Pak se může také jasněji, zřetelněji vyjevovat struktura toho dění.
- 6) Jak řečeno, záleží na **vnímání a uvědomování si** toho, co se na tom place děje, co „kdo“ říká, dělá, případně o čem to je anebo může být, a na **všimnutí si**, co je významné, na čem záleží – nahrávky, nové možnosti. Proto **projev** musí být dobře **vnímatelný a čitelný**, musí v náležité intenzitě **jít ven, přes rampu** (každý máme svou vnitřní rampu), aby mohl dojít a jako odpověď (případně výzva) se zase vrátit. Je třeba učit se a postupně umět sám sebe, svůj hlas, svou řeč, svůj pohyb, své gesto vnímat. Jako své a jako druhého, abychom byli s to sami ze sebe vyjít, vystoupit a k sobě zase přijít. A to z prostoru mimo, ze světa fakticky lze jenom hlasem. Ve vlastním těle ke „zdvojení“, lépe k přetělesnění, k přijetí a poznání toho druhého dochází změnami tělového tonu a rytmu. Aby k tomu mohlo dojít a docházet, je třeba hledat a najít, znát a vždy znovu vyladit optimální intenzitu **projevu**. Toho „přes rampu“ ven i zpět.
- 7) **Intenzita** projevu (hlasu, mluvy, gesta, jednání), vyvolávající **zpětnou vazbu**, je patrně z nejvýznamnějších momentů našeho zkoumání a studia. Organicky souvisí s podobným momentem, kterému říkáme **vodivé napětí**. Představa je taková, že aby psychosomatické (někteří říkají raději somatopsychické) procesy mohly zdárně probíhat, musí být náš **organismus** ve stavu jistého vzrušení, „pozdvížení“, napětí. V tom, které napomáhá průběhu oněch procesů, které průběh přímo vede. Odtud naše označení.
- Zdá se, že jak zmíněná intenzita, tak vodivé napětí jsou záležitosti jisté životní, vitální energie, elánu. A to nám většinou není známé a srozumitelné. V tom a s tím zpravidla neumíme. Dá se říct, že **už** není dost anebo aspoň jaksi známé a srozumitelné, že **už** v tom a s tím zpravidla dost anebo jaksi neumíme v podstatě proto, že to není v naší duchovní tradici, že jsme k tomu **už** většinou nebyli vedeni, vychováváni. Dá se říci, že v tomto ohledu jsme většinou málo vnímaví, málo vyvinutí, většinou buď povolení, ochablí, jak odpovídá nárokům „slušného chování“, „nerušení“, „normality“, nebo naopak „odvázání“, přepjatí, křečovatí. Tak i onak bez možnosti „vyjít ze sebe“, a tedy i „přijít k sobě“, bez možnosti tvořivé komunikace, a tedy také tvořivé, produktivní empatie a - chcete-li - bez účasti na vanutí ducha.

Doufám, že tímhle předčasným jsem vás moc nezmatl. Ale jak jsem řekl hned na začátku, dialogické jednání není nic hotového, žádná metoda, a natož technika. Je, měla by to být, záležitost hlavně výzkumu a společného studia. Momenty, které jsem v jakémsi výčtu před chvílí uvedl, jsou, lépe řečeno doufáme, že brzo budou, otázky empirického výzkumu. Až pro něj budeme mít regulérní pracovní podmínky, zejména ty prostorové a časové, jaké takový výzkum nezbytně potřebuje. V těch našich nouzových podmínkách jsme dosud sice získali velmi mnoho cenných nálezů a podnětů, ale k jejich ověření a zpracování potřebujeme regulérní podmínky. Bez těch to není možné.

Ale už teď poprosíme také vás o účast a pomoc při shromáždování a přípravě materie. A to v podobě písemných zpráv, reflexí tohoto našeho zkoušení a tázání.

Teď si snad můžeme udělat přestávku, po ní čas na případné dotazy a pak bychom si dali první pokusy „na place“.

...

Po přestávce

Otázka

Mě by zajímalo, jestli jste potkal, na divadle nebo i mimo divadlo, člověka, který při své tvorbě fungoval dialogicky zcela spontánně, jestli jste potkal někoho, kdo měl ten přirozený dar?

Ivan Vyskočil

Ale ano, potkal. Nevím ovšem, jestli to bylo zcela spontánní dialogické fungování, jak se ptáte, jestli to byl přirozený dar, ale takové jsem potkal a potkávám. Třeba svého času Boleslav Polívka, abych nechodil daleko, takový „Trošečník“, to bylo hnedle ukázkově na principech dialogického jednání, taky určité scény ze „Šaška a královny“, kreace Jaroslava Duška, zejména ty s Alanem Vitoušem, některé prezentace Petra Nikla, Dario Fo, jak jsem měl možnost vidět jeho prezentace na videozáznamech, bohužel jen na videozáznamech, nemálo v představení „Jak jsem snědl psa“, teď si na jméno toho Rusa nevzpomínám, ale to je taky, a přímo příkladně, herectví Chaplina a Friga a Tatiho a Wericha a mohli bychom jmenovat ještě další, zvláště ve scénách, kdy jsou jakoby o samotě. Nebylo by těch případů a příkladů málo. A na nich je taky možno dobře poznat, že dialogické jednání není, nechce být a nejspíš ani nemůže být metoda nebo technika a ani poetika, že to je živá přítomnost určitých principů, životních principů, nejen uměleckých, určitých životních postojů. Jistého pojetí, filosofie člověka a jeho světa. O tom už také padla zmínka. Vlastně hledáme, zkoumáme konkrétní přiblížení se těm principům. Jistěže také a zvláště principům hry.

Jan Werich, když říká, že celý ten kumšt, rozumí se kumšt herectví a hraní, jak on to chápal a praktikoval, je v tom **slyšet partnera a odpovědět mu**, vyslovuje velmi pregnantně jeden z principů dialogického jednání, autorského herectví. Velice záleží na tom, aby to nebylo chápáno jako werichovský bonmot, ale aby to bylo přijato jako výzva ke studiu a vzdělání. Studium a výzkum dialogického jednání je rozumné brát také jako studium a výzkum **nepředmětného herectví**. Ale o tom teď nebudeme blíže mluvit.

Otázka

Jakou máte vy největší otázku?

Ivan Vyskočil

Ve spojení s dialogickým jednáním je to otázka hlasu, jak už jsem se zmínil. Je to velká, nejednoduchá představa i otázka. Vždyť hlas, to je vlastně jediný způsob a jediná možnost, jak ze sebe vyjít i jak k sobě, ba do sebe přijít. Svého času jsem napsal dosti dlouhé pojednání o nutnosti výchovy k hlasu, k bytí hlasem. Podobně je tomu s výchovou k řeči a k mluvě. To je dnes značně upadlé a stále upadající. Smysl pro řeč, pro kvalitu mluvy. Řeč a mluva jako orální gesto, jako bytostné jednání. Hlas, řeč, mluva, pohyb jsou v našem pojetí psychosomatické disciplíny. V podstatě mají velmi mnoho společného s dialogickým jednáním. Dialogické jednání je vlastně integrující disciplína. Studium dialogického jednání není úplně bez studia ostatních psychosomatických disciplín. Vzájemně se uvědomují, doplňují. A právě v rozpracování otázek výchovy k hlasu jsme díky kolegyni docentce Válkové, dlouholeté spolupracovnici, asi nejdále.

Otázka

To vaše dialogické jednání, to je taková technika, kdy vy člověka učíte, aby se osvobodil, aby našel sám sebe, nějakého lepšího člověka v sobě, tak, že se ten váš žák stává lepším člověkem?

Ivan Vyskočil

Není to docela tak, jak říkáte, jak se ptáte. Před chvílí jsem řekl, pokusil jsem se říct, že dialogické jednání není technika, pokusil jsem se říct, co asi nejspíš to je. A také člověka neučím, aby se osvobodil, aby našel sám sebe, nějakého lepšího člověka v sobě, takže se ten žák stává lepším člověkem, neučím ho tomu a ani proto, ale někdy k něčemu takovému dochází. Nebo vzniká dojem, třeba jen na chvíli, že dochází. Máte pravdu, je v tom, aspoň pro někoho v tom je, určitý etos a patos. Ale tomu nikoho neučíme. To někteří sami zakoušejí a objevují. To se leckdy pojí s tím konkrétním sebezpotkáním a sebezpoznáním a zejména sebebřijetím. Také nikdy neříkáme, a natož slibujeme, k čemu že studium dialogického jednání je, co z toho člověk může mít. Kdo má představivost a schopnost konceptuality, rozhodně přijde sám na nemálo možností i důvodů aplikace, přesahů. Ale po pravdě říkáme, že obecně je dialogické jednání k ničemu. Jinak řečeno je k tomu, co si kdo z toho dokáže vzít a udělat. Podle sebe, svých mohoucností, schopností možností. A to sebezpoznání a sebebřijetí v tom hrají dost podstatnou roli.

Otázka

Vy máte děti. Řadu let jste uplatňoval svou praxi, své moudro při výchově dětí. Jakou máte techniku při výchově vlastních dětí? Jakou máte zkušenost?

Ivan Vyskočil

Koukám, že techniky teď letí. Tedy spíš zkušenost než techniku. Zkušenost nemála vlastních kiksů a nezdarů co rodič-vychovatel. A taky díky těm jsem dospíval k dialogickému jednání. A trvalo to zatraceně dlouho a bylo to leckdy velice nesnadné. Ale zkušenost ze života, z rodiny se pojí se zkušeností z jeviště a jevišť. Je podstatným zdrojem. Podrobněji, konkrétněji bych teď k tomu raději nemluvil. Snad jen zdůraznění toho hlavního. Aby to bylo dobré, tvořivé, co k čemu, musí být člověk v dobrém vztahu, musí mít rád, milovat, jak se říká.

Otázka

Jaký máte vztah k lidskému egu?

Ivan Vyskočil

Celkem dobrý, řekl bych chápat. Méně kladný už k bujícímu a přebujelému egu, k egoismu či egotizmu.

Otázka

Když jste hovořil o inspirující literatuře, patří mezi ty inspirující autory také Martin Buber?

Ivan Vyskočil

Jistěže. A také Franz Rosenzweig a Gabriel Marcel a Emanuel Lévinas a Josef Čapek se svým Kulhavým poutníkem a Romano Guardini. Je jich víc. Hodně.

Otázka

Můžu se zeptat, jestli to dialogické jednání může směřovat k nalezení vlastní techniky sebezpoznání?

Ivan Vyskočil

Dá se předpokládat, že k sebepoznání, k tomu, jak se sám se sebou potkávat a stýkat, směřovat může a směřuje. Ale techniky raději nechme výrobě.

Otázka

A není to do jisté míry nebezpečné, takové dialogické jednání, protože já si myslím, že ne úplně každý člověk je schopen sám sebe přijmout takového, jaký je, postavit se sám sobě v reálném obrazu. Není to nebezpečné?

Ivan Vyskočil

Je to nebezpečné. Může to být nebezpečné, a proto říkám, že nejde o to, aby to dělal každý. Jde o to, aby každý zkusil, na co má, aby zjistil, co může, a jestli to bude nebo nebude dělat, to už je jiná věc, to je záležitost jeho svobody, do toho mu nechci a nebudu mluvit. Je to nebezpečné, máte pravdu. Je to riskantní, dělat cokoli v smyslu sebevědomí, sebepoznání, seberealizace. Je riskantní všechno, co může vést ke změně stávajícího. Co může vést do nejistoty. Ke svobodě.

...

A půjdeme na to, ne?

Otázka

Můžu se ještě zeptat, jestli ten jedinec, co se tam vydá, má začít fabulovat, když ho něco napadne?

Ivan Vyskočil

Při dodržování zadání, pravidel, může dělat, co chce. Lépe snad zkoušet, co chce. Chcete na to jít? Tak pojďme.

...

Po zkoušení

Ivan Vyskočil

Jsem rád, že jsme si to aspoň trochu mohli zakusit. Taky to nevědění, zmatek, nejistotu, tápání, trapnost. Udělat první krůček. Být v centru pozornosti tolika druhých a nevědět co a jak s tím a se sebou, to dá zabrat. Ohromný nápor energie. A my s ní ještě nedovedeme. Ochromuje nás anebo úprkem žene. Mít už to za sebou. Utéct tomu. Vadí nám to. Dialogické jednání je také o tom, aby nám to nevadilo, nýbrž aby nám to pomáhalo. Učení se tomu přijímat pozornost diváků jako energetickou dotaci, transformovat tu energii pro vznikání a prospěch společného díla. Když se této rovině dialogického jednání naučím, mohu s energií přijímanou od diváků podstatně více, hlouběji i výše než jen s tou vlastní. Když tuhle zkušenost uděláme, dostaneme se nejspíš k vědomějšímu hospodaření s životní energií, k jisté ekonomice v tomto směru. K poznání, že nejen málo, ale i moc, příliš není k dobrému. A jak důležité pro zdar je dotovat přesně. To jsou záležitosti velmi zajímavé a potřebné, ale dosud jen málo známé a zkoumané. Bylo by třeba zkoumat také je. A závěrem našeho prvního setkání bych rád znovu zdůraznil, že jde o zkoušení, experimentování a uvědomování si, poznávání, ne o soutěžení kdo lépe, úspěšněji. Já vím, to je dost marné říkat těm, kdo mají určité předpoklady, nadání a ambice a nejednou byli a jsou

k takovému soutěžení vedení. Tím spíše si zkoušejte znovu se mít k tomu, že o to nejde, že skutečně jde o to zkoušení, o vnímání, všímání a uvědomování si toho, co se děje, co je. A reagování na to. Tak dospějete přímo k tomu asi nejpodstatnějšímu. K soustředění a uvolnění. K uvolnění do toho aktivního, vodivého napětí, ne k povolení a vypnutí. A to jsou předpoklady spontánní kreativity a produktivity. Také k tomu, aby ucho žaslo, co to huba mluví. Aby tělo žaslo a bylo inspirováno přetělesněními. Takovému zkoušení a objevování je třeba se učit. Málokdo umí zkoušet.

Jistěže člověku dělá dobře, když může ukazovat, že umí, a reakce diváků potvrzují, že se mu daří. Někteří z nás, někteří z vás umějí takhle umět, vědí, jak na to, umějí improvizovat, jak se říká. Jen potřebují mít čeho se chytit, dostat nějaký podnět. A nasadí něco, co zabírá, už ověřeného. A většinou to zabere. Většinou sami nepoznají, neuvědomují si, jak je to konvenční. Ne-li klišé. Bývá to povedené, připomínající podobné povedenosti zejména z televize. Ale nám jde o něco jiného. I když mnozí by chtěli předvádět, umět právě tohle. Učit se něčemu takovému. Proto se dožadují zadání. Co mají dělat. Námětů. Nebo jen slova. Narážky. Nejspíš se nemylí, že tak anebo třeba na hudbu by se dělalo lépe, snáze, rychleji. Jenže to nechceme, a tak nezkoušíme.

Jelikož nám jde o to samostatné, osobité, autentické, autorské, původní, tvořivé, nedáváme z vnějšku náměty ani podněty, a pokud možno nepracujeme s nápodobou a sugescí.